

Załącznik nr 1 do Zarządzenia Dyrektora nr 22/2023/2024 z dnia 10 czerwca 2024r.

POLITYKA OCHRONY MAŁOLETNI W PUBLICZNEJ SZKOLE PODSTAWOWEN NR 4 Z ODDZIAŁAMI INTEGRACYJNYMI IM. ŚW. KAZIMIERZA JAGIELLOŃCZYKA W RADOMIU

Wprowadzenie

Nowelizacja Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego określiła warunki skutecznej ochrony małoletnich przed różnymi formami przemocy. Wprowadzone zmiany wskazują na potrzeby opracowania jasnych i spójnych standardów postępowania w sytuacjach podejrzenia krzywdzenia małoletnich.

„Standardy ochrony małoletnich” są jednym z elementów systemowego rozwiązania ochrony małoletnich przed krzywdzeniem i stanowią formę zabezpieczenia ich praw. Należy je traktować jako jedno z narzędzi wzmacniających i ułatwiających skuteczną ochronę małoletnich przed krzywdzeniem.

W konstruowaniu „Standardów ochrony małoletnich” w Publicznej Szkole Podstawowej Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi im. św. Kazimierza Jagiellończyka w Radomiu przyjęto następujące założenia:

1. w Publicznej Szkole Podstawowej Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi im. św. Kazimierza Jagiellończyka w Radomiu nie są zatrudniane osoby mogące zagrazać bezpieczeństwu małoletnich,
2. wszyscy pracownicy potrafią zdiagnozować symptomy krzywdzenia małoletniego oraz podejmować interwencje w przypadku podejrzenia, że małoletni jest osobą krzywdzoną,
3. podejmowane postępowanie nie może naruszać praw małoletniego,
4. małoletni wiedzą, jak unikać zagrożeń w kontaktach z dorosłym oraz rówieśnikami,
5. małoletni wiedzą, do kogo się zwracać i prosić o pomoc w sytuacjach dla nich trudnych,
6. rodzice/opiekunowie prawni/opiekunowie faktyczni małoletnich poszerzają wiedzę i umiejętności o metodach wychowania bez stosowania krzywdzenia oraz potrafią uczyć zasad bezpieczeństwa.

Uwzględniając powyższe założenia, niniejszy dokument określa zatem standardy ochrony małoletnich, stanowiące zbiór zasad i procedur postępowania w sytuacjach zagrożenia ich bezpieczeństwa. Jego najważniejszym celem jest ochrona małoletnich przed różnymi formami krzywdzenia oraz budowanie bezpiecznego i przyjaznego środowiska.

Podstawy prawne

1. Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997r.
2. Ustawa z dnia 13 maja 2016r. do 15 lutego 2024r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym, od 15 lutego 2024r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich.
3. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. – Kodeks karny oraz Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. – Kodeks postępowania karnego – akty prawne regulujące m.in. interwencję w przypadku popełnienia przestępstwa na szkodę dziecka.
4. Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej.
5. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”.
6. Ustawa z dnia 28 lipca 2023r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw.
7. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982r. - Karta Nauczyciela.
8. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016r. - Prawo oświatowe.
9. Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 lipca 2020r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym.
10. Ustawa z dnia 9 czerwca 2022r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.
11. Ustawa z dnia 4 lutego 1994r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych.
12. Ustawa z dnia 10 maja 2018r. o ochronie danych osobowych.
13. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych).

Rozdział 1 Postanowienia ogólne

§ 1

1. Celem POLITYKI OCHRONY MAŁOLETNIICH w Publicznej Szkole Podstawowej Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi im. św. Kazimierza Jagiellończyka w Radomiu jest:
  - 1) uwrażliwienie wszystkich pracowników, współpracowników (wolontariuszy, praktykantów, osoby z którymi zostały zawarte umowy cywilnoprawne) rodziców/opiekunów prawnych/opiekunów faktycznych, osób współpracujących

- z PSP NR 4 w Radomiu na wagę podejmowania działań zmierzających do ochrony małoletnich przed krzywdzeniem,
- 2) wskazanie zakresów odpowiedzialności poszczególnych osób za bezpieczeństwo małoletnich znajdujących się pod opieką szkoły,
  - 3) podejmowanie adekwatnej interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia małoletnich i/lub bezpośredniego zagrożenia ich zdrowia i życia,
  - 4) określenie działań edukacyjnych, profilaktycznych i interwencyjnych mających na celu zapewnienie małoletnim bezpieczeństwa.
2. Znajomość i praktyczne stosowanie POLITYKI OCHRONY MAŁOLETNIICH jest moralnym i zawodowym obowiązkiem wszystkich pracowników i współpracowników szkoły.
  3. Szkoła wprowadza STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNIICH określone w niniejszej POLITYCE.

§ 2

1. Naczelną zasadą wszystkich działań podejmowanych przez nauczycieli/pracowników szkoły jest działanie dla dobra małoletniego i w jego najlepszym interesie.
2. Nauczyciel/pracownik szkoły oraz praktykant, stażysta, wolontariusz w szkole traktują małoletniego z szacunkiem oraz uwzględniają jego potrzeby. Wszystkie osoby zatrudnione w szkole, realizując te cele, działają w ramach obowiązującego prawa, przepisów wewnętrznych placówki oraz swoich kompetencji.

§ 3

Ilekczoć w POLITYCE OCHRONY MAŁOLETNIICH jest mowa o:

- 1) **POLITYCE** – należy przez to rozumieć Politykę Ochrony Małoletnich w Publicznej Szkole Podstawowej Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi im. św. Kazimierza Jagiellończyka w Radomiu,
- 2) **Szkole/placówce** – należy przez to rozumieć Publiczną Szkołę Podstawową Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi im. św. Kazimierza Jagiellończyka w Radomiu,
- 3) **Pracodawcy** – należy przez to rozumieć szkołę,
- 4) **Dziecku, uczniu, małoletnim** – należy przez to rozumieć osobę, która nie ukończyła 18 lat, nie zawarła związku małżeńskiego i uczęszcza do szkoły,
- 5) **Pracownikach** – należy przez to rozumieć osoby zatrudnione w szkole, w tym wolontariuszy, praktykantów i inne osoby, z którymi zostały zawarte umowy cywilnoprawne,
- 6) **Nauczycielach** – należy przez to rozumieć nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w szkole na podstawie ustawy z 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela,
- 7) **Wychowawcy** – należy przez to rozumieć nauczyciela, któremu opiece powierzono jeden oddział w szkole,

- 8) **Rodzicach** – należy przez to rozumieć rodziców/opiekunów prawnych/opiekunów faktycznych dziecka oraz osoby (podmioty) sprawujące pieczę zastępczą nad dzieckiem/uczniem/małoletnim w szkole,
- 9) **Dyrektorze** – należy przez to rozumieć Dyrektora Publicznej Szkoły Podstawowej Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi im. św. Kazimierza Jagiellończyka w Radomiu,
- 10) **Koordynatorze** – należy przez to rozumieć osobę odpowiedzialną za przygotowanie osób zatrudnionych w szkole do stosowania polityki oraz odpowiedzialną za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających małoletniemu i udzielanie mu wsparcia,
- 11) **Zespole interwencyjnym** – powoływanym przez dyrektora szkoły, w którego skład wchodzi: pedagog, psycholog, wychowawca, dyrektor/wicedyrektor, pracownik szkoły, mający wiedzę o krzywdzeniu dziecka lub o dziecku,
- 12) **Radzie pedagogicznej** – należy przez to rozumieć organ szkoły, w którego skład wchodzi wszyscy pracownicy pedagogiczni szkoły,
- 13) **Radzie Rodziców** – należy przez to rozumieć Radę Rodziców szkoły,
- 14) **Samorządzie Uczniowskim** – należy przez to rozumieć Samorząd Uczniowski szkoły,
- 15) **Krzywdzeniu** – należy przez to rozumieć każde zamierzone lub niezamierzone działanie lub zaniechanie działania jednostki, instytucji lub społeczeństwa jako całości i każdy rezultat takiego działania lub bezczynności, które naruszają równe prawa i swobody dzieci i/lub zakłócają ich optymalny rozwój.

Wyróżnia się następujące formy krzywdzenia:

- **Przemoc fizyczna** wobec dziecka to przemoc, w wyniku której dziecko doznaje faktycznej fizycznej krzywdy lub jest nią potencjalnie zagrożone. Krzywda ta następuje w wyniku działania, bądź zaniechania działania ze strony rodzica lub innej osoby odpowiedzialnej za dziecko lub ze strony osoby, której dziecko ufa, bądź która ma nad nim władzę. Przemoc fizyczna wobec dziecka może być czynnością powtarzalną lub jednorazową.
- **Przemoc psychiczna** wobec dziecka to przewlekła, нефizyczna, szkodliwa interakcja pomiędzy dzieckiem a opiekunem, obejmująca zarówno działania, jak i zaniechania. Zaliczamy do niej m.in.: niedostępność emocjonalną, zaniechanie emocjonalne, relację z dzieckiem opartą na wrogości, obwinianiu, oczernianiu, odrzucaniu, nieodpowiednie rozwojowo lub niekonsekwentne interakcje z dzieckiem, niedostrzeganie lub nieuznawanie indywidualności dziecka i granic psychicznych pomiędzy rodzicem a dzieckiem.
- **Wykorzystywanie seksualne** dziecka to włączanie dziecka w aktywność seksualną, której nie jest ono w stanie w pełni zrozumieć i udzielić na nią świadomej zgody i/lub na którą nie jest dojrzałe rozwojowo i nie może zgodzić się w ważny prawnie sposób i/lub która jest niezgodna z normami prawnymi lub obyczajowymi danego społeczeństwa. Z wykorzystaniem seksualnym mamy do czynienia, gdy taka aktywność wystąpi między dzieckiem a dorosłym lub

dzieckiem a innym dzieckiem, jeśli te osoby ze względu na wiek. bądź stopień rozwoju pozostają w relacji opieki, zależności, władzy.

- **Zaniedbywanie dziecka** to chroniczne lub incydentalne niezaspokajanie jego podstawowych potrzeb fizycznych i psychicznych i/lub nierespektowanie jego podstawowych praw, powodujące zaburzenia jego zdrowia i/lub trudności w rozwoju. Do zaniedbywania dochodzi w relacji dziecka z osobą, która jest zobowiązana do opieki, wychowania, troski i ochrony dziecka.

Rozdział 2

Rozpoznawanie i reagowanie na czynniki ryzyka i symptomy krzywdzenia dzieci

§ 4

1. Nauczyciele i pracownicy szkoły posiadają wiedzę i w ramach wykonywanych obowiązków zwracają uwagę na czynniki ryzyka i symptomy krzywdzenia dzieci.
2. CZYNNIKI RYZYKA KRZYWDZENIA DZIECKA określa załącznik nr 1 do niniejszej POLITYKI.
3. SYMPTOMY KRZYWDZENIA DZIECKA określa załącznik nr 2 do niniejszej POLITYKI.

§ 5

1. Znajomość czynników ryzyka i umiejętne ich rozpoznawanie umożliwiają:
  - 1) identyfikowanie dzieci, które są bardziej narażone na krzywdzenie,
  - 2) planowanie działań profilaktycznych wobec rodziny na bardzo wczesnym etapie życia dziecka, w tym również działań profilaktycznych adresowanych do dzieci,
  - 3) przerwanie stosowania przemocy wobec dzieci.
2. Wystąpienie jednego lub nielicznych czynników ryzyka nie jest jednoznacznym sygnałem, że w rodzinie dochodzi do krzywdzenia dziecka. Jeżeli jednak liczba czynników zwiększa się lub jeden z nich nasila się, należy podjąć wnikliwą obserwację dziecka i rodziny.
3. Nauczyciele i pracownicy szkoły zwracają szczególną uwagę na występowanie w zachowaniu małoletniego sygnałów świadczących o krzywdzeniu, w szczególności o możliwości popełnienia przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę małoletniego, wskazane w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1138 ze zm.) w następujących regulacjach:
  - Art. 197. Zgwałcenie i wymuszenie czynności seksualnej;
  - Art. 198. Seksualne wykorzystanie niepełnoletniości lub bezradności;
  - Art. 199. Seksualne wykorzystanie stosunku zależności lub krytycznego położenia;
  - Art. 200. Seksualne wykorzystanie małoletniego;
  - Art. 200a. Elektroniczna korupcja seksualna małoletniego;

- Art. 200b. Propagowanie pedofilii;
  - Art. 202. Publiczne prezentowanie treści pornograficznych;
  - Art. 203. Zmuszenie do uprawiania prostytucji;
  - Art. 204. § 3. Stręczycielstwo, sutenerstwo i kuplerstwo.
4. Zgodnie z art. 304 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1375 ze zm.) instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa.
5. Uwagę nauczyciela lub pracownika szkoły powinny zwrócić przykładowo następujące zachowania:
- małoletni ma widoczne obrażenia ciała (siniaki, poparzenia, ugryzienia, złamania kości itp.), których pochodzenie trudno jest wyjaśnić,
  - podawane przez małoletniego wyjaśnienia dotyczące obrażeń wydają się niewiarygodne, niemożliwe, niespójne itp. małoletni często je zmienia,
  - pojawia się niechęć przed udziałem w lekcjach uwzględniających ćwiczenia fizyczne;
  - małoletni nadmiernie zakrywa ciało, niestosownie do sytuacji i pogody,
  - małoletni wzdryga się, kiedy podchodzi do niego osoba dorosła,
  - małoletni boi się rodzica lub opiekuna,
  - małoletni boi się powrotu do domu,
  - małoletni jest bierny, wycofany, uległy, przestraszony,
  - małoletni cierpi na powtarzające się dolegliwości somatyczne: bóle brzucha, głowy, mdłości itp.,
  - małoletni moczy się bez powodu lub w konkretnych sytuacjach, czy też na widok określonych osób,
  - nastąpiła nagle i wyraźna zmiana zachowania małoletniego.
6. Nauczyciele i pracownicy szkoły na bieżąco monitorują sytuację i dobrostan dziecka.
7. W przypadku, gdy dochodzi do zidentyfikowania czynnika ryzyka przez nauczyciela lub pracownika szkoły lub inną osobę dorosłą niebędącą pracownikiem, należy poinformować o tym dyrektora albo pedagoga.
8. Dyrektor lub pedagog na podstawie uzyskanych informacji wszczyna niezbędne czynności takie jak:
- rozmowa z rodzicami,
  - przekazanie informacji na temat wsparcia psychologicznego, materialnego,
  - przekazania informacji na temat możliwości uzyskania pomocy.

§ 6

1. W przypadku podjęcia przez nauczyciela/pracownika szkoły podejrzenia, że dziecko jest krzywdzone, należy zareagować zgodnie z odpowiednią procedurą interwencji wskazaną w niniejszej POLITYCE.

Rozdział 3

Zasady bezpiecznych relacji w szkole

§ 7

1. Naczelną zasadą wszystkich czynności podejmowanych przez nauczycieli/pracowników szkoły jest działanie dla dobra dziecka i w jego najlepszym interesie.
2. Nauczyciel/pracownik szkoły jest obowiązany do utrzymywania profesjonalnej relacji z małoletnim.
3. Reakcja, komunikat lub działanie nauczyciela/pracownika szkoły wobec małoletniego są adekwatne do sytuacji, bezpieczne, uzasadnione i sprawiedliwe wobec innych małoletnich.
4. Nauczyciele/pracownicy szkoły traktują dziecko z szacunkiem, respektując prawo do zachowania prywatności i uwzględniają jego potrzeby.

§ 8

1. Zasady bezpiecznych relacji nauczyciela/pracownika szkoły z dzieckiem określa załącznik nr 3 do niniejszej POLITYKI.
2. Zasady bezpiecznych relacji między małoletnimi określa załącznik nr 4 do niniejszej POLITYKI.

§ 9

1. Nauczyciele/pracownicy szkoły zapoznali się, znają i stosują zasady bezpiecznych relacji pracownik – dziecko i dziecko–dziecko ustalone w szkole.

Rozdział 4

Zasady bezpiecznej rekrutacji pracowników

§ 10

Rekrutacja nauczycieli/pracowników szkoły odbywa się zgodnie z obowiązującymi przepisami, w szczególności Kartą Nauczyciela, ustawą o pracownikach samorządowych, Kodeksem Pracy.

§ 11

Szkoła musi zadbać, aby osoby przez nią zatrudnione (w tym osoby pracujące na podstawie umowy zlecenie oraz wolontariusze/praktykanci) posiadały odpowiednie kwalifikacje do pracy z dziećmi oraz były dla nich bezpieczne.

§ 12

1. Przed zatrudnieniem nauczyciela pracodawca żąda:
  - 1) oświadczenia o posiadaniu przez niego pełnej zdolności do czynności prawnych i korzystaniu z praw publicznych;
  - 2) oświadczenia, że nie toczy się przeciwko niemu postępowanie karne w sprawie o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub postępowanie dyscyplinarne;
  - 3) informacji z Krajowego Rejestru Karnego w celu potwierdzenia niekaralności za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe. Nauczyciel nie musi przedkładać informacji o niekaralności wyłącznie w przypadku, gdy zostaje ponownie zatrudniony w tej samej szkole w ciągu 3 miesięcy od dnia rozwiązania albo wygaśnięcia na podstawie art. 20 ust. 5c Karty Nauczyciela poprzedniego stosunku pracy (art. 10 ust. 8a Karty Nauczyciela).
2. Dodatkowo, pracodawca sam musi pozyskać informację o niekaralności dyscyplinarnej nauczyciela, w tym celu przed nawiązaniem stosunku pracy z nauczycielem, jest obowiązany zasięgnąć informacji z Centralnego Rejestru Orzeczeń Dyscyplinarnych w trybie określonym w art. 85y ust. 1a Karty Nauczyciela.

§ 13

W przypadku zatrudnienia pracownika – osoby niebędącej nauczycielem do prowadzenia zajęć zgodnie z art. 15 Prawa oświatowego, pracodawca jest obowiązany pozyskać od niej:

- 1) oświadczenie, że nie toczy się przeciwko niej postępowanie karne w sprawie o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub postępowanie dyscyplinarne;
- 2) informację z Krajowego Rejestru Karnego w celu potwierdzenia niekaralności za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe. W przypadku tej osoby nie ma zastosowania przepis zwalniający z konieczności przedłożenia zaświadczenia w przypadku ponownego zatrudnienia w tej samej placówce. Pracodawca wymaga aktualnego zaświadczenia każdorazowo przed nawiązaniem stosunku pracy.

§ 14

1. Przed zatrudnieniem pracownika – osoby niebędącej nauczycielem, bez względu, czy jest to stanowisko pomocnicze, obsługi, czy urzędnicze, pracodawca wymaga oświadczenia o posiadaniu pełni zdolności do czynności prawnych oraz korzystaniu z pełni praw publicznych.
2. Dodatkowo, w przypadku pracowników mających zajmować stanowisko urzędnicze, w tym kierownicze stanowisko urzędnicze, pracodawca pozyskuje:
  - 1) oświadczenie o niekaralności za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe,
  - 2) oświadczenie o prowadzeniu działalności gospodarczej, jeżeli taką działalność prowadzi. Oświadczenie pracownika powinno zawierać zwrot „świadomy odpowiedzialności karnej na podstawie art. 233 § 1 Kodeksu karnego za podanie nieprawdy lub zatajenie prawdy”. Już zatrudniony pracownik na stanowisku urzędniczym, w tym kierowniczym stanowisku urzędniczym, jest obowiązany złożyć takie oświadczenie w terminie 30 dni od dnia podjęcia działalności gospodarczej lub zmiany jej charakteru. Niedochowanie tego terminu skutkuje ukaraniem karą porządkową upomnienia lub nagany (art. 31 ustawy o pracownikach samorządowych).
3. Pracodawca samodzielnie występuje o informację o niekaralności kandydata do pracy do Krajowego Rejestru Karnego w zakresie niezbędnym dla zatrudnienia pracownika, co do którego z przepisów ustawy wynika wymóg niekaralności, korzystania z pełni praw publicznych, a także ustalenia uprawnienia do zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej (art. 6 ust. 1 pkt 10 ustawy z 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym).

§ 15

1. Przed nawiązaniem stosunku pracy z nauczycielem, pracownikiem – osobą niebędącą nauczycielem do prowadzenia zajęć zgodnie z art. 15 Prawa oświatowego lub przed dopuszczeniem do wykonywania czynności z małoletnimi w szkole wolontariusza, praktykanta, inną osobą szkoła jest obowiązana sprawdzić taką osobę w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.
2. Także w przypadku pracowników – osób niebędących nauczycielami, konieczny jest obowiązek zweryfikowania kandydata do pracy w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, ale tylko wtedy, gdy zakres czynności wykonywanych przez pracownika niepedagogicznego obejmuje zadania wskazane w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom

przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich¹ (np. w przypadku pomocy nauczyciela, opiekuna dzieci w trakcie przewozu z i do szkoły).

3. Informacja zwrotna otrzymana z systemu teleinformatycznego Rejestru Sprawców Przepiępstw na Tle Seksualnym z dostępiem ograniczonym powinna zostać wydrukowana i złożona do części A akt osobowych pracownika lub analogicznej dokumentacji dotyczącej wolontariusza / praktykanta / osoby pracującej na podstawie cywilnoprawnej. To samo dotyczy Rejestru osób, w stosunku do których Państwowa Komisja do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15, wydała postanowienie o wpisie w Rejestrze. Przy czym w przypadku tego Rejestru wystarczy wydrukować stronę internetową, na której widnieje komunikat, że dana osoba nie figuruje w Rejestrze.

§ 16

1. Przed nawiązaniem stosunku pracy z nauczycielem, pracownikiem – osobą niebędącą nauczycielem do prowadzenia zajęć zgodnie z art. 15 Prawa oświatowego lub przed dopuszczeniem do wykonywania czynności z małoletnimi w szkole wolontariusza, praktykanta, inną osobę szkoła:
  - 1) odbiera od osoby informację z Krajowego Rejestru Karnego o niekaralności w zakresie przestępstw określonych w rozdziale XIX i XXV Kodeksu karnego (przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, handlu ludźmi, znęcania się), w art. 189a i art. 207 Kodeksu karnego (handlu ludźmi, znęcania się) oraz w ustawie z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
  - 2) pozyskuje oświadczenie o państwie/ach zamieszkiwania w ciągu ostatnich 20 lat, innych niż Rzeczypospolita Polska, złożone pod rygorem odpowiedzialności karnej, za złożenie fałszywego oświadczenia.
  - 3) *(tylko gdy mieszkała w innych Państwach w ciągu 20 lat niż Rzeczypospolita Polska)* pozyskuje informację z rejestrów karnych tych państw uzyskiwaną do celów działalności zawodowej lub wolontariackiej związanej z kontaktami z dziećmi, bądź informację z rejestru karnego, jeżeli prawo tego państwa nie przewiduje wydawania informacji dla w/w celów.
2. Osoba posiadająca obywatelstwo innego państwa niż Rzeczypospolita Polska, jest zobowiązana dodatkowo przedłożyć w szkole informację z rejestru karnego państwa obywatelstwa uzyskiwaną do celów działalności zawodowej lub

---

¹ Ar. 21 ust. 1 ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom, przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich: „1. Przed nawiązaniem z osobą stosunku pracy lub przed dopuszczeniem osoby do innej działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką nad nimi na pracodawcy lub innym organizatorze takiej działalności oraz na osobie, z którą ma być nawiązany stosunek pracy lub która ma być dopuszczona do takiej działalności, ciężką obowiązkę określone w ust. 2-8.”

wolontariackiej związanej z kontaktami z dziećmi, bądź informację z rejestru karnego, jeżeli prawo tego państwa nie przewiduje wydawania informacji dla w/w celów.

3. Jeżeli prawo państwa, z którego ma być przedłożona informacja o niekaralności nie przewiduje wydawania takiej informacji lub nie prowadzi rejestru karnego, wówczas osoba ta, pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia, składa pisemną informację, że nie była prawomocnie skazana w tym państwie za czyny zabronione odpowiadające przestępstwom określonym w rozdziale XIX i XXV Kodeksu karnego (przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, handlu ludźmi, znęcania się), w art. 189a i art. 207 Kodeksu karnego (handlu ludźmi, znęcania się) oraz w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii oraz nie wydano wobec niej innego orzeczenia, w którym stwierdzono, iż dopuściła się takich czynów zabronionych, oraz że nie ma obowiązku wynikającego z orzeczenia sądu, innego uprawnionego organu lub ustawy, stosowania się do zakazu zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich lub z opieką nad nimi.
4. W treści oświadczeń składanych pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia zawarta musi być klauzula następującej treści: "Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia". Klauzula ta zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.
5. Osobą odpowiedzialną za przygotowanie personelu szkoły do stosowania standardów ochrony małoletnich jest dyrektor szkoły. Dyrektor może upoważnić wyznaczoną przez siebie osobę do przygotowania personelu szkoły do stosowania standardów ochrony małoletnich. (załącznik nr 11).
6. Osoba upoważniona przez dyrektora, o której mowa w ust. 5, musi legitymować się co najmniej 5 letnim doświadczeniem w pracy z osobami małoletnimi, uzyskanym w jednostkach oświaty, leczniczych lub pomocy społecznej. Dodatkowo musi posiadać niezbędną wiedzę pozwalającą na przeprowadzenie szkoleń pracowników placówki, obejmujących następujące zagadnienia:
  - a) rozpoznawanie symptomów krzywdzenia małoletnich;
  - b) procedury interwencji w przypadku podejrzeń krzywdzenia małoletnich;
  - c) odpowiedzialność prawna pracowników placówki, zobowiązanych do podejmowania interwencji w przypadku podejrzenia lub stwierdzenia krzywdzenia małoletnich;
  - d) stosowanie procedury „Niebieskiej Karty”.
7. Szkolenia, o których mowa w ust. 6, są organizowane raz w roku, w terminie wskazanym przez dyrektora.

8. Osoba, o której mowa w ust. 6, zapoznaje pracowników ze standardami ochrony małoletnich oraz odbiera od każdego zatrudnionego pracownika oświadczenie o zapoznaniu się ze standardami ochrony małoletnich obowiązującymi w szkole.
9. Osoby nowo zatrudnione w szkole są zapoznawane ze standardami w pierwszym tygodniu pracy i w tym czasie jest od nich odbierane oświadczenie, o którym mowa w ust. 8.
10. Osoba, o której mowa w ust. 6 jest odpowiedzialna za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających małoletniemu i udzielenie mu wsparcia.

Rozdział 5

Procedury interwencji oraz osoby odpowiedzialne – zasady ogólne

§ 17

1. Zagrożenie bezpieczeństwa małoletnich może przybierać różne formy, z wykorzystaniem różnych sposobów kontaktu i komunikowania.
2. Na potrzeby POLITYKI przyjęto następującą kwalifikację zagrożenia bezpieczeństwa dzieci:
  - 1) popełniono przestępstwo na szkodę małoletniego (np. wykorzystanie seksualne, znęcanie się nad dzieckiem, zgwałcenie),
  - 2) doszło do innej formy krzywdzenia, niebędącej przestępstwem, takiej jak np. krzyk, kary fizyczne, poniżanie,
  - 3) doszło do zaniedbania potrzeb życiowych małoletniego (np. związanych z żywieniem, higieną czy zdrowiem).
3. Na potrzeby POLITYKI wyróżniono procedury interwencji w przypadku podejrzenia, czy ujawnienia działania na szkodę małoletniego przez:
  - 1) pracownika, innej osoby dorosłej (np. wolontariusza, praktykanta),
  - 2) rodziców/opiekunów prawnych i faktycznych,
  - 3) innego małoletniego.

§ 18

W przypadku podjęcia przez nauczyciela/pracownika szkoły podejrzenia, że małoletni jest krzywdzony, nauczyciel/pracownik szkoły ma obowiązek sporządzenia Notatki Służbowej (załącznik nr 6) i przekazania uzyskanej informacji do dyrektora szkoły/wicedyrektora lub pedagoga.

§ 19

1. Dyrektor szkoły/wicedyrektor lub pedagog wzywa rodzica dziecka, co do którego istnieje podejrzenie krzywdzenia i informuje go o tym.
2. Pedagog/koordynator sporządza Plan Pomocy Dziecku (załącznik nr 10).
3. Plan Pomocy Dziecku powinien zawierać wskazania dotyczące:

- 1) podjęcia przez szkołę działań w celu zapewnienia dziecku bezpieczeństwa, w tym zgłoszenie podejrzenia krzywdzenia do odpowiedniej placówki;
- 2) wsparcia, jakie placówka zaoferuje dziecku;
- 3) skierowania małoletniego do specjalistycznej placówki pomocy dziecku, jeżeli istnieje taka potrzeba.
4. Plan Pomocy Dziecku jest przedstawiany rodzicom lub opiekunom prawnym małoletniego z zaleceniem współpracy przy jego realizacji.
5. Plan Pomocy Dziecku uwzględnia sytuację małoletnich z niepełnosprawnościami oraz małoletnich ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.
6. Wszystkie osoby zatrudnione w szkole, które w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych powzięły informację o krzywdzeniu małoletniego lub informacje z tym związane, są zobowiązane do zachowania ich w tajemnicy.

§ 20

1. W przypadkach bardziej skomplikowanych (dotyczących wykorzystywania seksualnego oraz znęcania się fizycznego i psychicznego o dużym nasileniu) Dyrektor Szkoły powołuje Zespół Interwencyjny, w skład którego wchodzi: koordynator /pedagog/psycholog/wychowawca klasy/dyrektor/wicedyrektor inni pracownicy mający wiedzę o krzywdzeniu dziecka lub o dziecku (dalej okreśłani jako Zespół Interwencyjny).
2. Osobom wyznaczonym do Zespołu Interwencyjnego Dyrektor Szkoły zobowiązany jest nadać upoważnienia do przetwarzania danych osobowych.
3. Zespół Interwencyjny sporządza Plan Pomocy Dziecku, spełniający wymogi określone w § 19 ust. 3 POLITYKI.
4. W przypadku, gdy podejrzenie krzywdzenia małoletniego zgłosili rodzice/opiekunowie prawni/opiekunowie faktyczni małoletniego, powołanie zespołu jest obligatoryjne. Zespół Interwencyjny wzywa rodziców/opiekunów pranych/opiekunów faktycznych dziecka na spotkanie w celu złożenia stosownych wyjaśnień. Ze spotkania sporządza się protokół, którego wzór stanowi załącznik nr 9 do niniejszej POLITYKI.

§ 21

1. Plan Pomocy Dziecku jest przedstawiany rodzicom / opiekunom prawnym / opiekunom faktycznym z zaleceniem współpracy przy jego realizacji.
2. Koordynator lub wychowawca informuje rodziców/opiekunów pranych/opiekunów faktycznych o obowiązku zgłoszenia podejrzenia krzywdzenia małoletniego do odpowiedniej instytucji (Prokuratura / Policja lub Sąd Rodzinny, Ośrodek Pomocy Społecznej, bądź do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – procedura „Niebieskiej Karty” – w zależności od zdiagnozowanego typu krzywdzenia i skorelowanej z nim interwencji).

3. Po poinformowaniu rodziców przez zgodnie z ust. 2 dyrektor składa zawiadomienie o podejrzeniu przestępstwa do Prokuratury/Policji lub wnioski o wgląd w sytuację rodziny do Sądu Rejonowego, Wydziału Rodzinnego i Nieletnich, Ośrodka Pomocy Społecznej lub przesyła formularz „Niebieska Karta – A” do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.
4. Dalszy tok postępowania leży w kompetencjach instytucji wskazanych w ust. 3.

§ 22

1. W przypadku, gdy podejrzenie krzywdzenia wobec małoletniego zgłosili rodzice/opiekunowie prawni/opiekunowie faktyczni małoletniego, a podejrzenie to nie zostało potwierdzone, należy o tym fakcie poinformować rodziców/opiekunów prawnych/opiekunów faktycznych małoletniego na piśmie.
2. W przypadku stwierdzenia niezasadności podejrzenia krzywdzenia małoletniego zgłoszonego przez rodziców/opiekunów prawnych/opiekunów faktycznych koordynator/pedagog/ psycholog/ wychowawca klasy uczestnicząca w spotkaniu sporządza Notatkę Służbową stanowiącą załącznik nr 6 do niniejszej POLITYKI.
3. Zaleca się dalszą obserwację małoletniego.

§ 23

1. W przypadku potwierdzenia krzywdzenia małoletniego sporządza się Kartę Interwencji, której wzór stanowi załącznik nr 5 do niniejszej POLITYKI. Kartę załącza się do dokumentacji prowadzonej przez osobę wyznaczoną do koordynowania stosowania standardów ochrony małoletnich.
2. Wszystkie osoby zatrudnione w szkole, które w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych podjęły informację o krzywdzeniu dziecka lub informacje z tym związane, są zobowiązane do zachowania tych informacji w tajemnicy, wyłączając informacje przekazywane uprawnionym instytucjom w ramach działań interwencyjnych.

Rozdział 6 Wszczynanie procedury „Niebieskiej Karty”

§ 24

1. Realizacja procedury „Niebieskiej Karty” odbywa się w oparciu o Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta".
2. Wszczęcie procedury następuje z chwilą wypełnienia formularza „Niebieska Karta – A” w przypadku uzasadnionego podejrzenia stosowania przemocy domowej lub zgłoszenia dokonanego przez świadka przemocy domowej.
3. Formularz, o którym mowa w ust. 2, wypełniają osoby będące przedstawicielami podmiotów wymienionych w art. 9a ust. 11–11d ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. 2021. poz. 1249 wraz z późn. zm.).

4. Osoba wszczynająca procedurę podejmuje działania interwencyjne mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa osobie doznającej przemocy domowej.
5. Jeżeli istnieje podejrzenie stosowania przemocy domowej wobec małoletniego, działania w ramach procedury przeprowadza się w obecności rodzica, opiekuna prawnego lub faktycznego.
6. Jeżeli istnieje podejrzenie, że osobami stosującymi przemoc domową wobec małoletniego są rodzice, opiekunowie prawni lub faktyczni, działania w ramach procedury przeprowadza się w obecności pełnoletniej osoby najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138, z późn. zm.) lub pełnoletniej osoby wskazanej przez małoletniego.
7. Działania z udziałem małoletnich osób doznających przemocy domowej przeprowadza się, w miarę możliwości, w obecności psychologa.
8. Po wypełnieniu formularza „Niebieska Karta – A” osobie doznającej przemocy domowej przekazuje się formularz „Niebieska Karta – B”. Jeżeli osobą doznającą przemocy domowej jest małoletni, formularz „Niebieska Karta – B” przekazuje się rodzicowi, opiekunowi prawnemu lub faktycznemu, a w przypadkach, jeżeli istnieje podejrzenie, że osobami stosującymi przemoc domową wobec małoletniego są rodzice, opiekunowie prawni lub faktyczni, działania w ramach procedury przeprowadza się w obecności pełnoletniej osoby najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138, z późn. zm.) lub pełnoletniej osoby wskazanej przez małoletniego.
9. Wypełniony formularz „Niebieska Karta – A” niezwłocznie, nie później niż w terminie 5 dni roboczych od dnia wszczęcia procedury, przekazuje się do zespołu interdyscyplinarnego. Kopię wypełnionego formularza „Niebieska Karta – A” pozostawia się u wszczynającego procedurę.
10. Pracownik pedagogiczny szkoły może zostać wytypowany przez dyrektora do pracy w grupie diagnostyczno-pomocowej, która została powołana przez zespół interdyscyplinarny. Zgodnie z § 9 ust. 3 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. (Dz.U.2023 poz. 1870), wytypowane osoby, nie mogą odmówić udziału w pracach tychże grup.
11. Rola i zadania pracownika szkoły powołanego w skład grupy diagnostyczno-pomocowej, działającej na rzecz przeciwdziałania przemocy w środowisku domowym małoletniego, zostają określone przez członków tejże grupy i wynikają z ustalonego planu pomocy małoletniemu. Pracownik szkoły jest zobowiązany współdziałać z wszystkimi członkami grupy diagnostyczno-pomocowej w ramach współpracy interdyscyplinarnej służb.

Rozdział 7

Procedura postępowania w przypadku krzywdzenia małoletniego przez osobę zatrudnioną w szkole lub inną osobę dorosłą

§ 25

1. W przypadku podjęcia przez nauczyciela/pracownika szkoły podejrzenia, że małoletni jest krzywdzony, nauczyciel/pracownik szkoły ma obowiązek sporządzenia Notatki Służbowej i przekazania uzyskanej informacji do koordynatora/ pedagoga.
2. W przypadku podjęcia informacji o krzywdzeniu małoletniego przez nauczyciela/pracownika szkoły do dyrektora/koordynatora odpowiedzialnego za monitorowanie realizacji zapisów POLITYKI.
3. W przypadku, gdy Notatka Służbowa przekazywana jest w postaci elektronicznej należy ją przesłać w formie zaszyfrowanej. Hasło należy przekazać odbiorcy innym kanałem komunikacji – SMS. Hasło musi się składać co najmniej z 8 znaków (małe litery, duże litery, cyfry, znak specjalny). Wzór Notatki Służbowej zawiera załącznik nr 6 do niniejszej POLITYKI.
4. Interwencja prowadzona jest przez koordynatora lub pedagoga.
5. Jeżeli zgłoszono krzywdzenie ze strony jednej z osób wymienionej w ust. 4 wówczas interwencja prowadzona jest przez dyrektora.
6. Jeżeli zgłoszono krzywdzenie małoletniego ze strony dyrektora, wówczas działania interwencyjne opisane w niniejszej procedurze podejmuje osoba, która dostrzegła krzywdzenie lub do której zgłoszono podejrzenie krzywdzenia oraz zawiadamia Organ Prowadzący lub Kuratora Oświaty.

§ 26

W przypadku krzywdzenia małoletniego przez nauczyciela/pracownika szkoły dyrektor/koordynator monitorujący politykę podejmują następujące działania:

- 1) natychmiast odsuwa pracownika od wszelkich form kontaktu z małoletnimi (nie tylko pokrzywdzonym) do czasu wyjaśnienia sprawy,
- 2) przeprowadza, z poszanowaniem godności i intymności, rozmowę z małoletnim i innymi osobami mającymi lub mogącymi mieć wiedzę o zdarzeniu i o sytuacji osobistej (rodzinnej, zdrowotnej) dziecka, w szczególności jego rodzicami. dyrektor/ koordynator stara się ustalić przebieg zdarzenia, ale także wpływ zdarzenia na zdrowie psychiczne i fizyczne małoletniego. Ustalenia są spisywane na Karcie Interwencji (załącznik nr 5 do niniejszej POLITYKI),
- 3) przeprowadza rozmowę z rodzicami/opiekunami prawnymi/opiekunami faktycznymi małoletniego, przedstawiając Plan Pomocy Dziecku w szkole, przy udziale pedagoga lub psychologa szkolnego,

- 4) przeprowadza rozmowę dyscyplinującą z nauczycielem/pracownikiem szkoły, przedstawia konsekwencje, w przypadku nieprzestrzegania POLITYKI OCHRONY DZIECI,
- 5) podejmuje w stosunku do nauczyciela/pracownika szkoły działania dyscyplinujące wynikające z Karty Nauczyciela (powiadamia Rzecznika dyscyplinarnego przy Wojewodzie/Kuratorze Oświaty) lub Kodeksu pracy,
- 6) w przypadku, gdy wobec małoletniego popełniono przestępstwo dyrektor sporządza zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa i przekazuje je do właściwej miejscowo Komendy Policji lub Prokuratury,
- 7) rozmowy z osobami wymienianymi powyżej muszą odbyć się w odosobnionym i wyznaczonym do tego pomieszczeniu.

§ 27

W przypadku zgłoszenia przemocy wobec małoletniego ze strony osoby dorosłej niebędącej pracownikiem szkoły, dyrektor szkoły/koordynator podejmuje następujące działania:

- 1) przeprowadza, z poszanowaniem godności i intymności, rozmowę z małoletnim i innymi osobami mającymi lub mogącymi mieć wiedzę o zdarzeniu i o sytuacji osobistej (rodzinnej, zdrowotnej) dziecka, w szczególności jego rodzicami/opiekunami prawnymi/opiekunami faktycznymi.
- 2) Dyrektor/koordynator stara się ustalić przebieg zdarzenia, ale także wpływ zdarzenia na zdrowie psychiczne i fizyczne małoletniego. Ustalenia są spisywane na Karcie Interwencji (załącznik nr 5 do niniejszej POLITYKI).
- 3) opracowuje Plan Pomocy Dziecku, którego wzór stanowi załącznik nr 10 do niniejszej POLITYKI,
- 4) przeprowadza rozmowę z rodzicami/opiekunami prawnymi/opiekunami faktycznymi małoletniego przedstawiając plan pomocy dziecku w szkole;
- 5) współpracuje z rodzicami/opiekunami prawnymi/opiekunami faktycznymi i wychowawcą przy jego realizacji.

§ 28

1. Plan Pomocy Dziecku uwzględnia:
  - 1) podjęcia działań przez szkołę w celu zapewnienia małoletniemu bezpieczeństwa, w tym zgłoszenie podejrzenia krzywdzenia do odpowiedniej instytucji: w przypadku podejrzenia przestępstwa zawiadomienie policji lub prokuratury,
  - 2) form wsparcia, jakie szkoła zaoferuje małoletniemu,
  - 3) propozycji skierowania małoletniego do specjalistycznej placówki pomocy dziecku, jeśli istnieje taka potrzeba.
2. Wychowawca klasy monitoruje i relacjonuje dyrektorowi oraz rodzicom/opiekunom prawnym/opiekunom faktycznym przebieg realizacji planu.

§ 29

1. W przypadkach bardziej skomplikowanych (dotyczących wykorzystywania seksualnego oraz znęcania się fizycznego i psychicznego o dużym nasileniu) dyrektor szkoły powołuje Zespół Interwencyjny, w skład którego wchodzi pedagog/psycholog, wychowawca, dyrektor, inni pracownicy szkoły mający wiedzę o krzywdzeniu dziecka lub o dziecku (dalej określane jako: Zespół Interwencyjny).
2. Zespół Interwencyjny sporządza Plan Pomocy Dziecku.
3. W przypadku, gdy podejrzenie krzywdzenia zgłosili rodzice/opiekunowie prawni/opiekunowie faktyczni małoletniego, powołanie Zespołu jest obligatoryjne. Zespół Interwencyjny wzywa rodziców/opiekunów prawnych/opiekunów faktycznych małoletniego na spotkanie wyjaśniające. Ze spotkania sporządza się protokół, którego wzór stanowi załącznik nr 9 do niniejszej POLITYKI.

§ 30

1. Z przebiegu interwencji sporządza się Kartę Interwencji, której wzór stanowi załącznik nr 5 do niniejszej POLITYKI. Kartę załącza się do dokumentacji małoletniego.
2. Wszystkie osoby zatrudnione w szkole, które w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych podjęły informację o krzywdzeniu małoletniego lub informacje z tym związane, są zobowiązane do zachowania tych informacji w tajemnicy, wyłączając informacje przekazywane uprawnionym instytucjom w ramach działań interwencyjnych.

§ 31

W przypadku podejrzenia, że życie małoletniego jest zagrożone lub grozi mu ciężki uszczerbek na zdrowiu należy niezwłocznie poinformować odpowiednie służby (Policja, Pogotowie Ratunkowe), dzwoniąc pod numer 112, 997 lub 998. Poinformowania służb dokonuje pracownik, który pierwszy powziął informację o zagrożeniu i następnie wypełnia Kartę Interwencji.

Rozdział 8

Procedura postępowania w przypadku krzywdzenia małoletniego przez rodzica/opiekuna prawnego/opiekuna faktycznego

§ 32

1. W przypadku podjęcia przez nauczyciela/pracownika szkoły podejrzenia, że małoletni jest krzywdzony przez rodziców/opiekunów prawnych/opiekunów

- faktycznych, nauczyciel/pracownik szkoły ma obowiązek sporządzenia Notatki Służbowej i przekazania jej do koordynatora.
2. W przypadku, gdy Notatka Służbowa przekazywana jest w postaci elektronicznej należy ją przesłać w formie zaszyfrowanej. Hasło należy przekazać odbiorcy innym kanałem komunikacji – SMS. Hasło musi się składać co najmniej z 8 znaków (małe litery, duże litery, cyfry, znak specjalny). Wzór Notatki Służbowej zawiera załącznik nr 6 do niniejszej POLITYKI.
  3. W przypadku, gdy zgłaszającym krzywdzenie jest małoletni nauczyciel/pracownik szkoły przyjmuje informację, zapewniając dyskrecję zgłaszającemu poprzez wysłuchanie go bez świadków. Z rozmowy sporządza Notatkę Służbową i informuje o tym koordynatora.
  4. Koordynator przeprowadza rozmowę z małoletnim i innymi osobami mającymi lub mogącymi mieć wiedzę o zdarzeniu i o sytuacji osobistej (rodzinnej, zdrowotnej) małoletniego. Stara się ustalić przebieg zdarzenia, ale także wpływ zdarzenia na zdrowie psychiczne i fizyczne małoletniego. Ustalenia są spisywane w Karcie Interwencji (załącznik nr 5 do niniejszej POLITYKI).

§ 33

Jeżeli rodzice/opiekunowie prawni/opiekunowie faktyczni są osobami podejrzanymi o stosowanie przemocy, koordynator przeprowadza z nimi rozmowę na temat konsekwencji stosowania przemocy wobec małoletniego oraz o obowiązkach prawnych ciążyących na szkole: wszczęcie procedury „Niebieskiej Karty” oraz w przypadku popełnienia przestępstwa zgłoszenia sprawy do Prokuratury oraz w przypadku zagrożenia dobra małoletniego do Sądu Rodzinnego. Informuje te osoby o możliwościach podjęcia leczenia i udziale w programach dla osób stosujących przemoc.

§ 34

1. Koordynator dokonuje diagnozy sytuacji i potrzeb małoletniego oraz sporządza Plan Pomocy Dziecku, który uwzględnia sposoby zapewnienia małoletniemu bezpieczeństwa oraz opis wsparcia, jakie szkoła może zaoferować małoletniemu. Przygotowuje informację o placówkach pomocy małoletniemu.
2. W przypadku podejrzenia, że małoletni doświadczył jednorazowej przemocy fizycznej (np. pobicie, popychanie), przemocy psychicznej (np. poniżanie, dyskryminacja, ośmieszanie) lub innych niepokojących zachowań (np. krzyki, niestosowne komentarze) przy braku współpracy rodziców/opiekunów prawnych/opiekunów faktycznych lub powtarzającej się przemocy dyrektor szkoły składa wniosek do Sądu Rodzinnego o wgląd w sytuację małoletniego.
3. Koordynator szkolny informuje o swoich działaniach dyrektora lub wicedyrektora szkoły .

4. Koordynator monitoruje sytuację małoletniego, udziela wsparcia i organizuje pomoc stosownie potrzeb.

§ 35

W przypadku podejrzenia, że rodzic/opiekun prawny/opiekun faktyczny zaniedbuje potrzeby małoletniego lub rodzina jest niewydolna wychowawczo (np. dziecko chodzi w nieadekwatnych do pogody ubraniach, opuszcza miejsce zamieszkania bez nadzoru osoby dorosłej), rodzina stosuje przemoc wobec małoletniego (rodzic/inny domownik krzyczy na dziecko, stosuje klapsy lub podobne rodzajowo kary fizyczne), dyrektor informuje właściwy Ośrodek Pomocy Społecznej o potrzebie udzielenia pomocy rodzinie, gdy niespełnianie potrzeb wynika z sytuacji ubóstwa. pedagog lub koordynator mają możliwość wszczęcia procedury Niebieskiej Karty.

§ 36

1. W przypadku podejrzenia, że małoletni doświadcza krzywdzenia z uszczerbkiem na zdrowiu, wykorzystania seksualnego lub/i zagrożone jest jego życie, należy niezwłocznie poinformować odpowiednie służby (Policja, Pogotowie Ratunkowe), dzwoniąc pod numer 112, 997 lub 998. Zgłoszenia do służb dokonuje nauczyciel/pracownik szkoły, który pierwszy powziął informację o zagrożeniu. Następnie wypełniana jest Karta Interwencji.
2. W przypadku podejrzenia, że małoletni doświadcza krzywdzenia innymi typami przestępstw niż wskazane w ustępie poprzedzającym dyrektor składa pisemne zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa i przekazuje je do właściwej miejscowo Komendy Policji lub Prokuratury.

Rozdział 9

Procedura postępowania w przypadku krzywdzenia małoletniego przez rówieśników

§ 37

1. W przypadku podjęcia przez pracownika szkoły podejrzenia, że małoletni jest krzywdzony przez innego małoletniego ze szkoły nauczyciel/pracownik szkoły ma obowiązek sporządzenia Notatki Służbowej i przekazania jej do koordynatora.
2. W przypadku, gdy Notatka Służbowa przekazywana jest w postaci elektronicznej należy ją przesłać w formie zaszyfrowanej. Hasło należy przekazać odbiorcy innym kanałem komunikacji – SMS. Hasło musi się składać co najmniej z 8 znaków (małe litery, duże litery, cyfry, znak specjalny). Wzór Notatki Służbowej zawiera załącznik nr 6 do niniejszej POLITYKI

3. W przypadku, gdy zgłaszającym krzywdzenie jest małoletni nauczyciel/pracownik szkoły przyjmuje informację, zapewniając dyskrecję zgłaszającemu poprzez wysłuchanie go bez świadków. Z rozmowy sporządza zostaje Notatka Służbowa, która zostaje przekazana do koordynatora.
4. Wychowawca informuje o zdarzeniu koordynatora, dyrektora lub wicedyrektora i w jego obecności przeprowadza rozmowę wyjaśniającą z osobą poszkodowaną oraz uczniem/uczniemi podejrzanymi o krzywdzenie.
5. Koordynator i wychowawca klasy opracowują Plan Pomocy Dziecku.
6. Pedagog lub psycholog monitorują sytuację małoletniego przy współpracy z wychowawcą i rodzicami/opiekunami prawnymi/opiekunami faktycznymi.

§ 38

W przypadku podejrzenia krzywdzenia małoletniego przez innego małoletniego ze szkoły (np. na zajęciach) należy przeprowadzić rozmowę z dzieckiem podejrzanym o krzywdzenie oraz jego rodzicami, a także oddzielnie z dzieckiem poddawany krzywdzeniu i jego rodzicami. Ponadto należy porozmawiać z innymi osobami mającymi wiedzę o zdarzeniu. W trakcie rozmów należy dążyć do ustalenia przebiegu zdarzenia, a także wpływu zdarzenia na zdrowie psychiczne i fizyczne dziecka krzywdzonego. Ustalenia są spisywane na Karcie Interwencji (załącznik nr 5). Dla dziecka krzywdzącego oraz krzywdzonego sporządza się oddzielne Karty Interwencji.

§ 39

W przypadku podejrzenia, że małoletni doświadcza ze strony innego małoletniego jednorazowo innej przemocy fizycznej (np. popychanie, szturchanie), przemocy psychicznej (np. poniżanie, dyskryminacja, ośmieszanie) lub innych niepokojących zachowań (np. krzyk, niestosowne komentarze) przy braku powtarzającej się przemocy dyrektor składa wniosek do Sądu Rodzinnego o wgląd w sytuację dziecka (o wszczęcie postępowania o demoralizacji małoletniego, jeżeli sprawa dotyczy dziecka w wieku co najmniej 10 lat).

§ 40

Koordynator wraz z wychowawcą klasy sporządza Plan Pomocy Dziecku włączając w ten plan sposoby odizolowania go od źródeł zagrożenia.

§ 41

W trakcie rozmów należy upewnić się, że małoletni podejrzanym o krzywdzenie innego małoletniego sam nie jest krzywdzony przez rodziców/opiekunów prawnych/opiekunów faktycznych, innych dorosłych bądź innych małoletnich. W przypadku potwierdzenia takiej okoliczności należy przejść do procedury z Rozdziału 7.

§ 42

1. Jeżeli osobą podejrzaną o krzywdzenie małoletniego jest nieletni w wieku od 13 do 17 lat, a jego zachowanie stanowi czyn karalny, należy poinformować właściwy miejscowo Sąd Rodzinny.
2. Dyrektor pisemnie zawiadamia o możliwości popełnienia przestępstwa przez nieletniego właściwy miejscowo Sąd Rodzinny.

§ 43

1. Jeżeli osobą podejrzaną o krzywdzenie jest osoba powyżej lat 17, a jego zachowanie stanowi przestępstwo, wówczas należy poinformować właściwą miejscowo jednostkę Prokuratury.
2. Dyrektor pisemnie zawiadamia o możliwości popełnienia przestępstwa przez osobę powyżej lat 17 właściwą miejscowo jednostkę Prokuratury.

Rozdział 10

Zasady ochrony danych osobowych i wizerunku dziecka

§ 44

1. Szkoła zapewnia najwyższe standardy ochrony danych osobowych małoletnich, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.
2. Każdy małoletni ma prawo do ochrony jego danych osobowych. Jego dane przetwarzane są zgodnie z zadaniami wynikającymi z Ustawy o systemie oświaty, regulacjami statutowymi oraz przepisami o ochronie danych osobowych.
3. Szkoła wdrożyła odpowiednie środki techniczne i organizacyjne zapewniające ochronę danych osobowych przed dostępem do nich osób nieuprawnionych, utratą, uszkodzeniem lub zniszczeniem.
4. Osoby zatrudnione w szkole przetwarzają dane małoletnich zgodnie z nadanymi przez dyrektora szkoły upoważnieniami oraz zostały zobowiązane do zachowania poufności.
5. Szkoła, uznając prawo małoletniego do prywatności i ochrony dóbr osobistych, zapewnia ochronę wizerunku dziecka.

Rozdział 11

Zasady dostępu małoletnich do Internetu oraz ochrony przed szkodliwymi treściami

§ 45

Szkoła, zapewniając małoletnim dostęp do Internetu, jest zobowiązana podejmować działania zabezpieczające małoletnich przed dostępem do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju; w szczególności należy zainstalować i aktualizować oprogramowanie zabezpieczające.

§ 46

Na terenie szkoły dostęp małoletniego do Internetu możliwy jest:

- 1) pod nadzorem pracownika na zajęciach,
- 2) za pomocą sieci wifi placówki.

§ 47

1. W przypadku dostępu realizowanego pod nadzorem nauczyciel/pracownika szkoły, nauczyciel/pracownik szkoły ma obowiązek informowania małoletnich o zasadach bezpiecznego korzystania z Internetu.
2. Nauczyciel/pracownik placówki czuwa także nad bezpieczeństwem korzystania z Internetu przez małoletnich podczas lekcji.

§ 48

1. Osobą odpowiedzialną za bezpieczeństwo sieci komputerowej w szkole jest administrator.
2. Osoba odpowiedzialna za bezpieczeństwo sieci komputerowej przeprowadza z małoletnimi w ciągu trwania roku szkolnego szkolenia dotyczące bezpiecznego korzystania z Internetu.

§ 49

Szkoła zapewnia stały dostęp do materiałów edukacyjnych, dotyczących bezpiecznego korzystania z Internetu.

§ 50

1. Osoba odpowiedzialna za bezpieczeństwo sieci komputerowej zapewnia, aby sieć internetowa w szkole była zabezpieczona przed dostępem do informacji zawierających niebezpieczne treści poprzez: instalację i aktualizację odpowiedniego oprogramowania.
2. Wymienione w ust. 1 oprogramowanie jest aktualizowane przez pracownika wskazanego w ust. 1.

3. Pracownik, o którym mowa w ust. 1 sprawdza, czy na komputerach podłączonych do Internetu nie znajdują się niebezpieczne treści.
4. W przypadku znalezienia niebezpiecznych treści, pracownik, o którym mowa w ust. 1 stara się ustalić, kto korzystał z komputera w czasie ich wprowadzenia.

§ 51

1. Informację o małoletnim, które korzystało z komputera w czasie wprowadzenia niebezpiecznych treści, pracownik odpowiedzialny za bezpieczeństwo sieci komputerowej przekazuje koordynatorowi.
2. Koordynator, pedagog lub psycholog przeprowadza z małoletnim, o którym mowa w ustępach poprzedzających, rozmowę na temat bezpieczeństwa w Internecie.
3. Jeżeli w wyniku przeprowadzonej rozmowy koordynator, pedagog lub psycholog uzyska informację, że małoletni jest krzywdzony, podejmuje działania opisane w rozdziale 5 i kolejnych niniejszej POLITYKI.

Rozdział 12 **Monitoring stosowania POLITYKI**

§ 52

1. Osobę odpowiedzialną za POLITYKĘ OCHRONY MAŁOLETNIICH w szkole jest koordynator.
2. Osoba, o której mowa w ust. 1, jest odpowiedzialna za:
  - 1) przygotowanie nauczycieli/pracowników szkoły do stosowania standardów ustalonych w niniejszej POLITYCE przez organizowanie szkoleń wewnętrznych; nauczyciele/pracownicy szkoły uczestniczący w szkoleniu potwierdzają uczestnictwo w szkoleniu,
  - 2) monitorowanie realizacji POLITYKI,
  - 3) reagowanie na sygnały naruszenia POLITYKI
  - 4) proponowanie zmian w POLITYCE.
3. Dyrektor współpracuje w tym zakresie z koordynatorem.
4. Osoba, o której mowa w ust. 1, przeprowadza wśród nauczycieli/pracowników szkoły, rodziców/opiekunów prawnych/opiekunów faktycznych, małoletnich, raz na 12 miesięcy, Ankiety Monitorującą poziom realizacji POLITYKI. Wzór ankiety stanowi załącznik nr 7 do niniejszej POLITYKI.
5. W ankiecie nauczyciele / pracownicy szkoły, rodzice / opiekunowie prawni/opiekunowie faktyczni, małoletni mogą proponować zmiany do POLITYKI oraz zgłaszać naruszenia przestrzegania zapisów POLITYKI w szkole.
6. Osoba, o której mowa w ust. 1, dokonuje opracowania wypełnionych przez osoby wskazane w ust. 4 ankiet.

7. Osoba, o której mowa w ust. 1, sporządza Sprawozdanie z monitoringu, które następnie przekazuje dyrektorowi (załącznik nr 8).
8. Dyrektor wprowadza do POLITYKI niezbędne zmiany i ogłasza nauczycielom/pracownikom szkoły, małoletnim i ich rodzicom/opiekunom prawnym/opiekunom faktycznym nowe brzmienie POLITYKI.

§ 53

1. W ramach monitoringu zasad i praktyk ochrony małoletnich dyrektor, konsultuje się z rodzicami/opiekunami prawnymi/opiekunami faktycznymi małoletnich podczas spotkań z Radą Rodziców, zebrań klasowych, w formie ankiet i rozmów pedagoga/psychologa.
2. W ramach monitoringu stosowania POLITYKI dyrektor/koordynator, konsultują się z małoletnimi podczas spotkań z przedstawicielami Samorządu Uczniowskiego.

Rozdział 13 Przepisy końcowe

§ 54

1. POLITYKA wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.
2. Ogłoszenie następuje w sposób dostępny dla nauczycieli/pracowników szkoły, małoletnich i ich rodziców/opiekunów prawnych/opiekunów faktycznych, w szczególności poprzez wywieszenie w miejscu ogłoszeń dla nauczycieli szkoły lub przesłanie jej tekstu drogą elektroniczną (na konta nauczycieli i rodziców/opiekunów prawnych/opiekunów faktycznych w dzienniku elektronicznym, ewentualnie poczta służbową e-mail w stosunku do pracowników szkoły) oraz poprzez zamieszczenie na stronie internetowej i wywieszenie w widocznym miejscu na tablicy ogłoszeń na terenie szkoły, również w wersji skróconej, przeznaczonej dla małoletnich.
3. Zapisy zawarte w dokumencie POLITYKI obowiązują wszystkie osoby zatrudnione w szkole, w tym m.in. wolontariuszy, stażystów, praktykantów, inne osoby mające kontakt z uczniami szkoły a znajomość jej treści potwierdzają złożeniem stosownego oświadczenia.
4. Wszystkie osoby zatrudnione w szkole mają obowiązek zapoznać się z POLITYKĄ i ją stosować.

Zatwierdzam do realizacji:

Dyrektor Szkoły

/-/

Łukasz Zawistowski

CZYNNIKI RYZYKA KRZYWDZENIA DZIECKA

Wyodrębnia się **trzy grupy czynników ryzyka**, które mogą wskazywać na zagrożenie pojawienia się przemocy:

CZYNNIKI ZWIĄZANE Z DZIECKIEM

Czynniki ryzyka	Opis
Przedwczesny poród poród bez pomocy medycznej niska waga urodzeniowa poród z ciąży bliźniaczej lub mnogiej krótkie przerwy pomiędzy kolejnymi porodami	Początek życia dziecka, okoliczności jego narodzin, takie jak: przedwczesny poród, poród bez pomocy medycznej, niska waga urodzeniowa, narodziny z ciąży mnogiej oraz krótka przerwa pomiędzy kolejnymi porodami, mogą być czynnikami ryzyka krzywdzenia. Wszystkie te sytuacje stanowią ogromne obciążenie psychiczne i fizyczne dla rodziców.
Długotrwały płacz	Nadmierna płaczliwość dziecka z kolei budzi bezradność, poczucie winy rodzica; stany te mogą zamienić się w złość, bezsilność, a w konsekwencji wywołać agresję wobec dziecka, czy jego odrzucenie.
Wiek dziecka	Czynnikiem ryzyka krzywdzenia może być także określony wiek dziecka. W rozwoju dziecka występują tzw. okresy krytyczne, w których jest większe prawdopodobieństwo pojawienia się pewnych rodzajów krzywdzenia. Najmłodsze dzieci (do 3 r.ż.) są bardziej zależne od opiekunów i spędzają z nimi więcej czasu. Dzieci w tym wieku mają mniejszą zdolność dostosowania się do oczekiwań rodziców, a także słabiej panują nad emocjami. To sprawia, że ryzyko doznawania przez nie przemocy fizycznej i psychicznej jest większe. Badania wskazują także, że w okresie od osiągnięcia 8 r.ż. przez cały czas dojrzewania dziecko jest bardziej narażone na ryzyko wykorzystywania seksualnego.
Przewlekłe choroby Niepełnosprawność intelektualna Niepełnosprawność ruchowa	Okolicznością zwiększającą prawdopodobieństwo krzywdzenia jest niepełnosprawność intelektualna dziecka, mocno powiązana z ryzykiem

	wystąpienia przemocy oraz wykorzystania seksualnego. Również przewlekłe choroby somatyczne oraz niepełnosprawność ruchowa skutkują dużą, a także trwałą zmianą życia całej rodziny. Bez odpowiedniego wsparcia taka rodzina jest istotnie narażona na wystąpienie krzywdzenia, mogącego przybrać formę jawnego odrzucenia dziecka, biernego zaniedbywania lub czynnych form przemocy, związanych z rozładowywaniem frustracji. W sytuacji niepełnosprawności lub choroby dziecka może dojść również do przemocy psychicznej, która niekiedy wynika ze stawiania dziecku wymagań, jakim nie jest ono w stanie sprostać.
Choroby psychiczne	Kolejnym czynnikiem ryzyka są choroby psychiczne dziecka. Wystąpienie u dziecka zaburzeń psychicznych wiąże się z wysokim poziomem stresu i lęku w rodzinie. Łatwo wtedy o eskalację trudnych zachowań pozostałych domowników, np. agresji i przemocy – zarówno fizycznej, jak i słownej.

CZYNNIKI RODZINNE, czyli cechy charakteryzujące funkcjonowanie rodziny oraz cechy poszczególnych jej członków

Czynniki ryzyka	Opis
nieobecność rodziców	Ryzyko wystąpienia krzywdzenia dziecka wiąże się z jego opuszczeniem przez jedno lub oboje rodziców. Nieobecność rodziców – fizyczna bądź psychiczna – jest czynnikiem ryzyka krzywdzenia dzieci, bez względu na ich wiek. Czynnikiem ten zwiększa prawdopodobieństwo zaniedbania fizycznego i emocjonalnego. Konsekwencją tego jest szukanie przez dziecko bliskości i akceptacji u osób obcych, które także mogą być potencjalnymi sprawcami krzywdzenia
Autorytarny styl rodzicielstwa Doświadczanie przez rodzica przemocy w dzieciństwie Kondycja psychiczna rodziców	Prawdopodobieństwo wystąpienia przemocy wobec dziecka związane jest także z tzw. autorytarnym stylem rodzicielstwa, który wynika m.in. z historii życia rodzica, cech jego

	<p>osobowości oraz kondycji psychicznej. Doświadczenie przez rodzica przemocy w dzieciństwie lub bycie jej świadkiem oraz brak odczuwania bliskości z własnymi rodzicami znacząco zwiększają prawdopodobieństwo powielania podobnych zachowań wobec dzieci i wejście w rolę sprawcy.</p>
<p>Uzależnienia i inne zaburzenia psychiczne rodzica Konflikty Kryzysy</p>	<p>Uzależnienia i inne zaburzenia psychiczne rodzica są przyczyną większego ryzyka doświadczenia przez dziecko przemocy. Agresji w rodzinie sprzyjają też konflikty i kryzysy.</p>
<p>Samotne rodzicielstwo Obecność niespokrewnionych osób dorosłych w rodzinie</p>	<p>Do czynników ryzyka krzywdzenia zaliczane jest także samotne rodzicielstwo, będące dla wielu osób sporym wyzwaniem. Ograniczona ilość czasu, który rodzic może poświęcić dziecku, jest przyczyną trudności w budowaniu bliskiej relacji z dzieckiem. Dodatkowo, niestabilna sytuacja rodzinna: brak wsparcia, obecność niespokrewnionych z dzieckiem osób, mogą powodować ryzyko wystąpienia odrzucenia i agresji lub nieprawidłowych relacji.</p>
<p>Rodzina zastępcza Rodzina adopcyjna</p>	<p>Istotnym czynnikiem ryzyka jest obecność dziecka w nieprzygotowanej wychowawczo i merytorycznie rodzinie zastępczej czy adopcyjnej. Rodzice przyjmujący dzieci pod swoją opiekę bywają niegotowi do tego, aby radzić sobie z bardzo trudnymi emocjami skrzywdzonego wcześniej dziecka. Odrzucenie, skrajna przemoc, których dziecko mogło doświadczyć, wpływają na jego zachowanie oraz funkcjonowanie całego systemu rodzinnego. Porzucone dzieci postrzegają siebie jako niegodne miłości, mało ważne i zasługujące na karę. Swoim zachowaniem często prowokują do odrzucenia czy ukarania, by utwierdzić się w przekonaniach. Kary reaktywują wcześniejsze traumy dziecka i dezorganizują jego zachowanie, względem którego rodzice są bezradni.</p>

CZYNNIKI ZWIĄZANE ZE ŚRODOWISKIEM SPOŁECZNYM:

Czynniki ryzyka	Opis
izolacja społeczna	Do tej grupy zalicza się głównie izolację społeczną, rozumianą jako ubogie kontakty rodziców z innymi osobami lub grupami oraz zamknięcie na relacje pozarodzinne. Sytuacja taka może sprzyjać rozwojowi przemocy, a także większej kontroli sprawcy nad swoimi ofiarami oraz ograniczać szanse na jej ujawnienie i udzielenie pomocy.
ubóstwo w najbliższym otoczeniu rodziny	Ryzyko wystąpienia krzywdzenia dzieci niosą też: ograniczenie możliwości zaspokajania potrzeb materialnych i zdrowotnych, złe warunki mieszkaniowe czy skrajne ubóstwo. Takim sytuacjom często towarzyszy stres rodziców, którzy muszą zapewnić przetrwanie sobie i dziecku.
przemoc i patologia	Czynnikiem ryzyka krzywdzenia dziecka są także przemoc i patologia społeczna występujące w najbliższym środowisku zamieszkania.

SYMPTOMY KRZYWDZENIA DZIECKA

Symptomy krzywdzenia dziecka – jak rozpoznać?

„Przemoc domowa to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym,
- wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej – przemoc ekonomiczna
- istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia,

poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej – cyberprzemoc.” - Ustawa z dnia 28 lipca 2023 r o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023r., poz. 1606).

Tym samym przemoc domowa obejmuje:

- przemoc fizyczną
- przemoc psychiczną (często nazywaną emocjonalną)
- przemoc seksualną
- przemoc ekonomiczną
- cyberprzemoc.

Rzadko zdarza się, aby występował tylko jeden rodzaj przemocy. Najczęściej przenikają się one wzajemnie i wywołują podobne skutki.

Co powinno wzbudzić uwagę nauczyciela, wychowawcy, jak może objawiać się krzywdzenie dziecka czy przemocy domowej? Zdarza się, że pewne zachowania dziecka są normą na etapie jego rozwoju. Zmiany w zachowaniu dziecka, w zależności od jego nagłości i czasu trwania mogą być raptowne, albo dźać się pomału, sukcesywnie z dnia na dzień, co będzie mieć miejsce w przypadku przedłużającej się sytuacji krzywdzenia.

Dlatego baczna obserwacja ucznia i bycie wrażliwym na przeżywane przez niego emocje oraz zainteresowanie przyczynami zmiany jego zachowania będzie kluczowe w subiektywnej ocenie konieczności udzielenia pomocy uczniowi.

Symptomy krzywdzenia dzieci – podział:

- fizyczne – które można zauważyć na ciele dziecka
- emocjonalne
- poznawcze
- behawioralne
- fizjologiczne.

Symptomy fizyczne:

- siniaki na ciele dziecka (przede wszystkim na plecach, ramionach i udach) – świeże i w późnej fazie gojenia, duże otarcia naskórka,
- specyficzne ślady na skórze przypominające blizny po ospie, a będące pozostałościami po parzeniu dziecka papierosem,
- oderwane małżowiny uszne, tzw. uszy zapaśnika (zniekształcone małżowiny od uderzenia dziecka w uszy), pozbawione włosów miejsca na głowie, złamana przegroda nosowa, złamania palców dłoni, wszelkie wielokrotne złamania kości, wylewy krwawe do gałek ocznych,
- odparzenia na skórze wynikające z zaniedbań higienicznych, niezaopatrzone rany, ślady ugryzień przez człowieka, ślady duszenia, krępowania,
- oparzenia rękawiczkowo-skarpetkowe oraz zlokalizowane na pośladkach i w dolnej części pleców,
- zaburzenia psychosomatyczne, bóle wędrujące,
- przemęczenie,
- problemy z trawieniem,
- blizny po samookaleczeniu.

Symptomy w sferze emocjonalnej:

- trudności w rozumieniu i wyrażaniu emocji przez dziecko,
- negatywny obraz siebie,
- negatywne myśli na temat siebie i innych,
- przygnębienie,
- strachliwość i agresja, gniew,
- problemy z samoregulacją emocji,
- oszołomienie, otępienie,
- brak poczucia bezpieczeństwa,
- smutek, apatia,
- stany lękowe,
- stany depresyjne.

Symptomy w sferze poznawczej:

- trudności w nauce – pojawiające się nagle,
- problemy z koncentracją, pamięcią,
- problemy z logicznym myśleniem,
- problemy z rozwiązywaniem problemów,
- trudności w ukończeniu zadanej pracy,
- nieodrabianie lekcji,
- nieprzygotowanie do zajęć czego efektem są gorsze oceny szkolne.

Symptomy w sferze behawioralnej:

- problemy z subordynacją oraz podporządkowaniem wobec obowiązujących reguł – obrażenie się, uciekanie z lekcji, negatywne interakcje z rówieśnikami oraz z nauczycielami,
- dziwne reakcje na chęć niesienia pomocy, nieufność,
- wycofanie,
- ogólna nieufność wobec ludzi,
- zachowania buntownicze i agresywne,
- problemy z komunikacją,
- sięganie po substancje psychoaktywne.

Objawy molestowania seksualnego:

- chroniczny ból,
- zaburzenia układu pokarmowego,
- migreny lub inne częste bóle głowy,
- komplikacje ginekologiczne,
- otarcia na wewnętrznej stronie ud,
- szok, lęk,
- niepokój,
- zagubienie,
- wyparcie traumatycznych przeżyć,
- wycofanie,
- poczucie wstydu,
- obwinianie się,
- nerwica lub ogólna nieufność wobec ludzi.

Zasady bezpiecznych relacji nauczyciele/pracownicy szkoły – małoletni

Jesteś zobowiązany/a do utrzymywania profesjonalnej relacji z małoletnimi i każdorazowego rozważenia, czy Twoja reakcja, komunikat bądź działanie wobec małoletniego są adekwatne do sytuacji, bezpieczne, uzasadnione i sprawiedliwe wobec innych małoletnich.

Działaj w sposób otwarty i przejrzysty dla innych, aby zminimalizować ryzyko błędnej interpretacji Twojego zachowania.

ZACHOWANIA POZYTYWNE

1. W komunikacji z małoletnim zachowuj cierpliwości i szacunek.
2. Słuchaj uważnie małoletniego i udzielaj mu odpowiedzi adekwatnych do WIEKU I SYTUACJI.
3. W komunikacji z małoletnim staraj się, by Twoja twarz była na poziomie twarzy dziecka.
4. Zapewnij małoletnich, że jeżeli czują się niekomfortowo z jakimś zachowaniem, sytuacją, czy słowami mogą o tym powiedzieć Tobie lub wskazanej osobie (zgodnie z wew. Procedurami) i mogą oczekiwać reakcji/pomocy.
5. Doceniaj i szanuj wkład małoletnich w podejmowanie działań i traktuj ich równo (bez względu na płeć, orientację seksualną, sprawność/niepełnosprawność, status społeczny, etniczny, kulturowy, religijny i światopogląd).
6. Nie faworyzuj, a przynajmniej unikaj faworyzowania.
7. Szanuj prawo małoletniego do prywatności, a jeżeli musisz odstąpić od tej zasady, wyjaśnij mu to.
8. Podejmując decyzje dotyczące małoletniego poinformuj go o tym i staraj się brać pod uwagę jego oczekiwania.
9. Unikaj zbędnego ryzyka w pracy z małoletnim – sprawdzaj, czy sprzęt i otoczenie jest bezpieczne,
10. Zawsze bądź przygotowany na wyjaśnienie swoich działań wobec małoletnich,
11. Zachowaj szczególną ostrożność wobec małoletnich, którzy doświadczyli nadużycia i krzywdzenia, w tym seksualnego, fizycznego bądź zaniedbania. Takie doświadczenia mogą czasem sprawić, że dziecko będzie dążyć do nawiązania niestosownych, bądź nieadekwatnych fizycznych kontaktów z dorosłymi. W takich sytuacjach powinieneś reagować z wyczuciem, jednak stanowczo i pomóc małoletniemu zrozumieć znaczenie osobistych granic.

ZACHOWANIA NEGATYWNE

1. Nie wolno Ci zawstydząć, upokarzać, lekceważyć i obrażać małoletniego.
2. Nie wolno Ci krzyczyć na małoletniego w sytuacji innej niż wynikająca z jego bezpieczeństwa lub innych małoletnich.
3. Nie wolno Ci bić, szturchać, popychać ani w inny sposób naruszać nietykalność fizyczną małoletniego.
4. Nie wolno Ci nawiązywać z małoletnim jakichkolwiek relacji intymnych lub seksualnych (seksualne żarty, komentarze, gesty, udostępnianie treści erotycznych lub pornograficznych, bez względu na formę). Wszystkie ryzykowne sytuacje, które obejmują zauroczenie małoletnim przez pracownika lub pracownikiem przez małoletniego, muszą być zgłaszane dyrekcji. Jeśli jesteś ich świadkiem reaguj, ale z zachowaniem godność osób zainteresowanych.
5. Nie wolno Ci utrwać wizerunku małoletniego dla potrzeb prywatnych (filmowanie, nagrywanie głosu, fotografowanie). Dotyczy to także umożliwienia osobom trzecim utrwalenia wizerunków dzieci, jeśli dyrekcja nie została o tym poinformowana, nie wyraziła na to zgody i nie uzyskała zgód rodziców/opiekunów prawnych. Nie dotyczy to zdjęć dokumentujących dane wydarzenie zgodnie z art. 81 Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych.
6. Nie wolno Ci zapraszać małoletnich do swojego prywatnego domu/mieszkania ani spotykać się z nimi poza godzinami pracy. Jeśli zachodzi konieczność spotkania z małoletnimi poza godzinami pracy, musisz poinformować o tym dyrekcję, a rodzice i małoletni muszą wyrazić zgodę na taki kontakt.
7. Jeżeli utrzymujesz relacje towarzyskie lub rodzinne z rodzicami małoletniego (jeśli małoletni i rodzice są osobami bliskimi wobec pracownika) zachowuj poufność wszystkich informacji dotyczących innych dzieci, ich rodziców oraz opiekunów.
8. Nie wolno Ci kontaktować się z małoletnimi przez prywatne kanały komunikacji i media (prywatny telefon, e-mail, komunikatory, profile w mediach społecznościowych). Jeśli zachodzi taka konieczność, właściwą formą komunikacji z małoletnimi i ich rodzicami poza godzinami pracy są kanały służbowe (e-mail, dziennik elektroniczny, telefon służbowy).
9. Nie wolno Ci proponować małoletnim alkoholu, wyrobów tytoniowych ani nielegalnych substancji, jak również używać ich w ich obecności.
10. Jeżeli będziesz świadkiem jakiegokolwiek z wyżej opisanych zachowań/sytuacji ze strony innych dorosłych lub dzieci, zawsze poinformuj o tym dyrektora lub postąp zgodnie z procedurą interwencji opisaną w POLITYCE.
11. Nie wolno Ci przyjmować pieniędzy ani prezentów od małoletnich, ani ich rodziców.
12. Nie wolno Ci wchodzić w relacje jakiegokolwiek zależności wobec małoletniego lub jego rodziców. Nie wolno Ci zachowywać się w sposób mogący sugerować innym istnienie takiej zależności i prowadzący do oskarżeń o nierówne traktowanie bądź czerpanie korzyści majątkowych i innych.
13. Nie podejmuj innego niż niezbędny kontakt fizyczny z dzieckiem.

14. Istnieją jednak sytuacje, w których fizyczny kontakt z dzieckiem może być stosowny i spełnia zasady bezpiecznego kontaktu: jest odpowiedzią na potrzeby dziecka w danym momencie, uwzględnia WIEK DZIECKA, etap rozwojowy, płeć, kontekst kulturowy i sytuacyjny.
15. Kieruj się zawsze swoim profesjonalnym osądem, słuchając, obserwując i odnotowując reakcję dziecka, pytając je o zgodę na kontakt fizyczny (np. przytulenie) i zachowując świadomość, że nawet przy Twoich dobrych intencjach taki kontakt może być błędnie zinterpretowany przez małego lub osoby trzecie.
16. Zatem można w zależności od wieku, sytuacji, innych czynników wykonywać czynności pielęgnacyjne, higieniczne, pomagania dziecku w ubieraniu i rozbieraniu, jedzeniu, myciu, przewijaniu i w korzystaniu z toalety, powstrzymanie dziecka od zrobienia sobie lub innym krzywdy.
17. Kontakt fizyczny z dzieckiem nigdy nie może być niejawnym bądź ukrywanym, wiązać się z jakąkolwiek gratyfikacją ani wynikać z relacji władzy.
18. Nie wolno Ci ujawniać informacji wrażliwych dotyczących małego wobec osób nieuprawnionych, w tym wobec innych małych. Obejmuje to wizerunek dziecka, informacje o jego/jej sytuacji rodzinnej, ekonomicznej, medycznej, opiekuńczej i prawnej.
19. Nie wolno Ci zachowywać się w obecności małych w sposób niestosowny. Obejmuje to używanie wulgarnych słów, gestów i żartów, czynienie obraźliwych uwag, nawiązywanie w wypowiedziach do aktywności bądź atrakcyjności seksualnej oraz wykorzystywanie wobec małego relacji władzy lub przewagi fizycznej (zastraszanie, przymuszanie, groźby).
20. Nigdy nie dotykaj małego w sposób, który może być uznany za nieprzyzwoity lub niestosowny.
21. Nie wolno Ci angażować się w takie aktywności jak łaskotanie, udawane walki z małymi czy brutalne zabawy fizyczne.
22. Podczas wyjazdów i wycieczek niedopuszczalne jest spanie z małym w jednym łóżku lub w jednym pokoju.
23. Jeżeli będziesz świadkiem jakiegokolwiek z wyżej opisanych zachowań/sytuacji ze strony innych dorosłych lub małych, zawsze poinformuj o tym dyrektora lub postępuj zgodnie z procedurą interwencji opisaną w POLITYCE/PROECDURACH WEWNĘTRZNYCH.

Zasady bezpiecznych relacji między małoletnimi

W naszej szkole nie ma zgody na przemoc! Ani fizyczną, ani psychiczną, ani słowną ani cyberprzemoc!

Każdy z nas rozumie, że różnimy się od siebie.

ZACHOWANIA POZYTYWNE

1. W komunikacji z kolegami/koleżankami zachowuj szacunek, nie przerywaj innym, gdy się wypowiadają.
2. Słuchaj innych, gdy mówią.
3. Pamiętaj, że każdy ma prawo do wyrażania swojego zdania, myśli i przekonań, jeśli nie naruszają one dobra osobistego innych osób.
4. Pamiętaj, że żarty, które nie bawią drugiej osoby, nie są żartami i taką zabawę słowną natychmiast przerywaj.
5. Stosuj słowo „NIE”, jeśli dana forma interakcji Ci nie odpowiada.
6. Jeśli pojawi się konflikt między Tobą a kolegą/koleżanką, spróbuj go rozwiązać stosując komunikat JA - przykład 5 kroków:
  - 1) Wycisz się, uspokój, zatrzymaj niepotrzebną kłótnię, zanim stracisz nad sobą kontrolę, a konflikt się tylko pogorszy.
  - 2) Powiedz, co według Ciebie jest problemem, co jest przyczyną nieporozumienia, czego oczekujesz. (komunikaty JA).
  - 3) Słuchaj, co mówi druga osoba, jakie są jej odczucia, czego ona oczekuje i podsumuj, to co usłyszałeś/usłyszałaś.
  - 4) Upewnij się, że Twój rozmówca powiedział wszystko odnośnie swoich odczuć.
  - 5) Wymyślcie rozwiązanie, które będzie satysfakcjonujące dla Was obojga.
7. Jeśli nie uda się Nam rozwiązać konfliktu, pamiętamy, że zawsze możemy zwrócić się o pomoc do wychowawcy.
8. Szanuj przestrzeń intymną swoich kolegów i koleżanek.
9. Jeśli chcesz pożyczyć jakąś rzecz od kolegi/koleżanki, zapytaj.
10. Szanuj prawo innych do prywatności, nie przeglądaj rzeczy, telefonu, tabletu, komputera innych osób i ich zawartości.
11. Unikaj wchodzenia w sytuacje, które mogą mieć dla Ciebie i innych negatywne konsekwencje.

ZACHOWANIA NEGATYWNE

1. Nie wolno Ci krzyczeć na koleżanki, kolegów, lekceważyć, obrażać, wyśmiewać, wykluczać z grupy.
2. Nie wolno Ci używać języka nienawiści ani tzw. hejtu.
3. Nie wolno Ci bić, szturchać, popychać ani w inny sposób naruszać nietykalność fizyczną koleżanki/kolegi ani używać jakiegokolwiek przemocy fizycznej.
4. Nie wolno Ci nagrywać ani rozpowszechniać wizerunku kolegi/koleżanki bez ich jego/jej wyraźnej zgody – art. 23-24 Kodeksu Cywilnego.
5. Nie wolno Ci wyrażać negatywnych, prześmiewczych komentarzy na temat zachowania, pracy, wyglądu kolegów/koleżanek.
6. Nie wolno Ci pożyczać rzeczy innych bez ich zgody.
7. Nie wolno Ci zabierać, ukrywać rzeczy innych osób – art. 278 Kodeksu Karnego.
8. Nie wolno Ci spożywać alkoholu, wyrobów tytoniowych, napojów energetycznych ani nielegalnych substancji. Nie wolno Ci zachęcać do ich spożycia kolegów/koleżanek.
9. Jeżeli będziesz świadkiem jakiegokolwiek z wyżej opisanych zachowań/sytuacji ze strony innych dorosłych lub dzieci, zawsze poinformuj o tym wychowawcę lub postąp zgodnie z procedurą interwencji opisaną w POLITYCE.

KARTA INTERWENCJI

Imię i nazwisko dziecka		
Przyczyna interwencji (forma krzywdzenia)		
Osoba zawiadamiająca o podejrzeniu krzywdzenia		
Opis działań podjętych przez specjalistę	Data:	Działanie:
Spotkania z rodzicami dziecka	Data:	Opis spotkania:
Forma podjętej interwencji (zakreślić właściwe)	<ul style="list-style-type: none"> • Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, • Wniosek o wgląd w sytuację dziecka/rodziny, • Inny rodzaj interwencji:	
Dane dotyczące interwencji (nazwa organu, do którego zgłoszono interwencję i data interwencji)	Data:	Nazwa organu, do którego zgłoszono interwencję:
Wyniki interwencji: (działania organów wymiaru sprawiedliwości, jeśli jednostka uzyskała zyskała informacje o wynikach działania placówki /działania rodziców)	Data	Działanie:

Załącznik nr 6 do Polityki Ochrony Małoletnich

Radom, ...

NOTATKA SŁUŻBOWA

.....
Nauczyciel, funkcja

.....
Data zdarzenia:

Osoby uczestniczące w zdarzeniu:

.....
.....
.....

Krótki opis sytuacji (zdarzenia):

.....
.....
.....
.....

Wnioski, ustalenia:

.....
.....
.....
.....

Działania, kroki podjęte przez nauczyciela:

.....
.....
.....
.....

.....
(data i podpis osoby sporządzającej notatkę)

ANKIETA MONITORUJĄCA

	Tak	Nie
Czy znasz standardy ochrony dzieci przed krzywdzeniem obowiązujące w placówce, w której pracujesz?		
Czy znasz treść dokumentu <i>Polityka ochrony małoletnich</i> ?		
Czy potrafisz rozpoznawać symptomy krzywdzenia dzieci?		
Czy wiesz, jak reagować na symptomy krzywdzenia dzieci?		
Czy zdarzyło Ci się zaobserwować naruszenie zasad zawartych w Polityce ochrony małoletnich przez innego pracownika?		
a) Jeśli tak – jakie zasady zostały naruszone? (odpowiedź opisowa)		
b) Czy podjąłeś/aś jakieś działania: jeśli tak – jakie, jeśli nie – dlaczego? (odpowiedź opisowa)		
Czy masz jakieś uwagi/wnioski/sugestie dotyczące Polityki ochrony małoletnich ? (odpowiedź opisowa)		

SPRAWOZDANIE Z MONITORINGU STOSOWANIA STANDARDÓW OCHRONY MAŁOLETNI

1. Nazwa i adres siedziby jednostki oświatowej:

**Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi
im. św. Kazimierza Jagiellończyka w Radomiu
ul. Wyścigowa 49
26 – 600 Radom**

2. Imię i nazwisko, stanowisko osoby sporządzającej sprawozdanie:

.....

3. Wykaz czynności podjętych przez osobę sporządzającą sprawozdanie oraz imiona, nazwiska i stanowiska osób biorących udział w tych czynnościach:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Data rozpoczęcia i zakończenia sprawdzenia:

.....
.....
.....

5. Przedmiot i zakres sprawdzenia:

.....
.....
.....

6. Opis stanu faktycznego stwierdzonego w toku sprawdzenia oraz inne informacje mające istotne znaczenie dla oceny zgodności podejmowanych czynności z regulacjami dotyczącym przestrzegania standardów ochrony małoletnich:

.....

Załącznik nr 9 do Polityki Ochrony Małoletnich

Radom, ...

**PROTOKÓŁ
ZE SPOTKANIA Z RODZICAMI/ OPIEKUNAMI PRAWNYMI UCZNIĄ**

Data i godzina sporządzenia protokołu	
Imię i nazwisko rodzica / prawnego opiekuna	
Imię i nazwisko ucznia, klasa	
Imię i nazwisko nauczyciela uczestniczącego w spotkaniu	

1. Przedmiot sprawy:

.....
.....
.....

2. Zwięzły opis treści sprawy:

.....
.....
.....
.....

3. Podjęte ustalenia:

.....
.....
.....

.....
(podpis rodzica/prawnego opiekuna)

.....
(podpis protokolanta)

PLAN POMOCY DZIECKU

Dane dziecka lub ucznia:

Imię i nazwisko	
Klasa	
Rok szkolny	
Wychowawca klasy	

Okres obowiązywania planu pomocy dziecku	
Obszar obejmowany wsparciem	
Cele	
Sposoby wsparcia	
Formy pomocy/prowadzący (jeśli takie zostaną ustalone)	
Działania wspierające rodziców ucznia	
Zakres współdziałania jednostki oświatowej z innymi podmiotami (w zależności od potrzeb)	
Podpisy	Osoby opracowujące plan Dyrektor Szkoły

Załącznik nr 11 do Polityki Ochrony Małoletnich

Radom, ...

Na podstawie art. 22c ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (Dz. U. z 2024r., poz. 560 ze zm.) oraz § 11 ust. 3 Standardów Ochrony Małoletnich obowiązujących w Publicznej Szkole Podstawowej Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi im. św. Kazimierza Jagiellończyka w Radomiu

WYZNACZAM

Panią/Pana ..... do pełnienia funkcji Koordynatora do przygotowania personelu Publicznej Szkoły Podstawowej Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi im. św. Kazimierza Jagiellończyka w Radomiu do stosowania Standardów Ochrony Małoletnich wraz z Polityką Ochrony Małoletnich.

.....
(pieczęć i podpis dyrektora szkoły)